

UVE JONZON

**Svaki dan
u godini**

1

Iz života Gezine Krespal

S nemačkog prevela
Drinka Gojković

■ Laguna ■

Naslov originala

Uwe Johnson

JAHRESTAGE 1

Aus dem Leben von Gesine Cresspahl

Copyright © First Volume: Suhrkamp Verlag Frankfurt am Main 1970.

Translation copyright © 2020 S. Fisher Foundation by order of TRADUKI

Translation copyright © ovog izdanja 2020, LAGUNA

Objavlivanje ovog dela podržala je književna mreža TRADUKI, koju čine Savezno ministarstvo za Evropu, integraciju i spoljne poslove Republike Austrije, Ministarstvo spoljnih poslova Savezne Republike Nemačke, švajcarska fondacija za kulturu „Pro Helvecija“, organizacija „KulturKontakt Austrija“ (po nalogu Kancelarije saveznog kancelara Republike Austrije), Geteov institut, Javna agencija za knjigu - JAK Republike Slovenije, Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, Resor za kulturu Vlade Kneževine Lihtenštajn, Fondacija za kulturu Lihtenštajn, Ministarstvo za kulturu Republike Albanije, Ministarstvo za kulturu i informisanje Republike Srbije, Ministarstvo za kulturu i nacionalni identitet Rumunije, Ministarstvo kulture Crne Gore, Ministarstvo za kulturu Republike Makedonije, Sajam knjiga u Lajpcigu i Fondacija „S. Fišer“.

traduki

© Kupovinom knjige sa FSC oznakom pomažete razvoj projekta odgovornog korišćenja šumskih resursa širom sveta.

NC-COC-016937, NC-CW-016937, FSC-C007782

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

SVAKI DAN U GODINI

Sadržaj

SVAKI DAN U GODINI
(avgust 1967 – decembar 1967)

9

Drinka Gojković:
Uve Jonzon i Svaki dan u godini

443

SVAKI DAN U GODINI

(avgust 1967 – decembar 1967)

Dugi talasi nadiru iskosa na plažu, zaobljuju grbine prepletenih mišića, podižu drhtave kreste koje se obrušavaju kad su najzelenije. Napeti prevoj, već izbrazdan belinom, obavija kružnu vazdušnu duplju, koju jasna masa mrvli, kao da se tu stvara i razara neka tajna. Talas u rasprskavanju ruši decu u stopalima, zavrtloži ih, prostre preko šljunčanog tla. S one strane zapejnjene siline, valovi preko svojih leđa vuku plivačicu za ispružene ruke. Vetar nervozno leluja, pod takvim mlitavim vetrom Baltik je prelazio u pljuskanje. Reč za kratke sudarene talase Baltičkog mora bila je ukoljice.

Selo leži na uskom pojasu zemlje ispred obale Nju Džerzija, dva sata vozom južno od Njujorka. Opština je ogradila široku peščanu plažu i prodaje strancima pristup za četrdeset dolara po sezoni, na ulazima drežde uniformisani penzioneri i pogledom šaraju po odeći gostiju tražeći značku propusnicu. Atlantik je otvoren za obitavaoce letnjikovaca, udobno posađenih ispod mnogougona kosih krovova, s verandama, dvospratnim galerijama, šarenim markizama, na stenovite ustave visoko iznad granice uragana. Tamnoputa mesna posluga popuniće sopstvenu crkvu, ali crnci ovde ne mogu da kupuju kuće ili unajmljuju stanove, ili da leže na belom krupnozrnom pesku. Ni Jevreji ovde nisu poželjni. Ona

nije sigurna jesu li Jevreji pre 1933. još smeli da unajmljuju u ribarskom selu ispred Jerihova, ne seća se table sa zabranom iz kasnijih godina. Ovde je od prijateljâ pozajmila na deset dana bungalov na uvalnoj strani. Ljudi iz susedne kuće preuzimaju poštu i čitaju razglednice koje dete šalje iz letnjeg kampa za „dear Miss C.“, ali sami ustrajavaju na oslovljavanju „misiz Krespal“ i verovatno je smatraju nekom katolikinjom irskog porekla.

Ge-zi-na Kres-pa-lica

Odleti jon postolica

Nebo je već dugo vedro, plavo i belih oblaka, linija horizonta maglovita od isparenja. Svetlost pritiska očne kapke. Između skupih ležaljki i prekrivača dosta je plaže slobodno, reči iz razgovora u okolini kao iz neke prošlosti prodiru u san. Pesak je još težak od jučerašnje kiše i lako se sabija u jedre meke jastuke. Majušni avioni vuku nebom platnene trake s reklamama za pića i radnje i restorane. Još dalje, iznad zgusnute gomile sportskih ribarskih čamaca dva lovačka aviona uvežbavaju orijentaciju. Silovit talas obrušava se udarom teškog kuršuma i rasprskava u praštavim šumovima kakve uveče proizvodi seoski bioskop u filmovima o svetskom ratu. Ona se budi od pojedinačnih kapi kiše i u već potamneloj svetlosti opet vidi plavičasto polje šindre na jednom krovnom nagibu kao krznasti slamnati krov u nekom meklenburškom pejzažu, na nekoj drugoj obali.

Opštinskoj upravi Randeja kod Jerihova. Kao nekadašnja građanka Jerihova i nekada redovna posetiteljka Randeja, najljubaznije vas molim za obaveštenje koliko je letnjih gostiju jevrejske vere izbrojano u Randeju pre 1933. Zahvalna za vaš trud.

Uveče je plaža tvrda od vlage, izbušena šupljikama, i oštrije utiskuje krhotine školjki u potplate. Talasi u završnici udaraju u njene nožne članke tako snažno da se često sapliće. Kad stane, voda joj u dva naleta izvlači tle pod nogama, povlači je za sobom. Posle takve kiše Baltik je na tle nanosio mek, gotovo ravnomeran pervaz. U trčkaranju po plaži na Baltiku igrali su jednu igru u

kojoj su deca onome napred ono stopalo koje je upravo podigao da iskorači kvačila brzim ivičnim udarcem za petu noge koja stoji, detetu koje je bila ona, i prvi pad bio je nepojmljiv. Ona hoda ka svetioniku čiji naizmeničan blesak iseca sve veće kriške iz plave senke. Svakih nekoliko koraka pokušava da pusti da je talas obori iz ravnoteže, ali više ne može da nađe ono osećanje između saplitanja i sudara sa tlom.

Can you teach me the trick, Miss C.? It might not be known in this country.

Na izraelsko-jordanskom frontu ponovo se puca. U Nju Hejvenu, javljaju, građani afričkog porekla razbijaju prozore i bacaju zapaljive bombe.

Sledećeg jutra najraniji priobalni voz za Njujork kreće s otvorenog polja ispred uvale, dotrajala mašina sa založnim plaketama ispod imena firme. Jakov nikada ne bi pustio toliko zapuštene vagona s ranžirnog koloseka. Izbrazdani prozori uokviruju slike, belo ofarbane drvene kuće u sivoj svetlosti, privatne marine u lagunama, napola budne terase za doručak pod teškim senkama krošnji, rečna ušća, poslednje prizore mora iza molova, scene minulih letovanja. Jesu li to bila letovanja? U leto 1942. Krespal ju je u Gneću stavio u voz za Ribnic i objasnio joj kako da ide od stanice do luke. Bila je toliko pometena rastankom, strah od putovanja nije joj ni pao na pamet. Fišlandski parobrod u ribničkoj luci izgledao joj je kao debela crna patka. Na izlasku iz Zalskog zatona zadržala je pogled na ribničkom crkvenom tornju, pridodala onaj iz Korkvica, onda napamet naučila dine Nojhausa, tokom čitave vožnje do Althagena okrenuta leđima kako kasnije ne bi promašila povratni put do železnice za Jerihov. U leto 1942. Krespal je hteo da skloni dete s puta. Sebi s puta, poslao ju je 1951. na jugoistok Meklenburga, pet sati od Jerihova. Železnička stanica Vendiš Burga ležala je iznad grada. S kraja plavopeščanog perona videla se istočna ivica Unterzea u popodnevnom mrtvilu. Tek je na rampi приметila da ju je Klaus Nibur sve vreme dok

je stajala neodlučna posmatrao, bez reči, lagodno naslonjen na gelender, devet godina stariji nego dete kojeg se sećala. Doveo je devojkicu po imenu Babendererde. Ta je bila od onih s nehajnim osmehom, i Gezina je obazrivo klimnula kad ju je Klaus nazvao po imenu. Bojala se takođe da on zna zašto je Krespal hteo da neko vreme ne bude u Jerihovu. Teško da je to bilo letovanje. Voz se bez žurbe kotrlja ka trgovima malih gradova, putnici u kancelarijskim odelima izlaze iz sumračja pod krovovima, svaki sa svojom aktovkom, i ležu da odspavaju na spuštenim sedištima. Sad sunce palaca iznad slemena kuća, baca šake pune svetlosti preko niskog polja. Lokalna železnica iz Gneca za Jerihov vodila je mimo udaljenih sela, stanice su bile crveni balvani sa zabatnim krovovima od tera, pred kojima je čekalo nešto ljudi s torbama za kupovinu. Đaci putnici raspoređivali su se po peronima tako da su ispred Gneca svi bili okupljeni u trećem i četvrtom kupeu iza prtljažnog vagona. Na toj deonici Jakov je učio železnicu. Jakov u crnoj kecelji gledao je iz svoje kočničarske kabine tako strpljivo na grupu viših školaraca kao da ne želi da prepozna Krespalovu ćerku. S devetnaest godina možda je još razlikovao ljude po njihovom socijalnom položaju. Od kužnih rđastih močvara Nju Džerzija preko mostova na štulama, voz se klata ulazeći u Palisade i silazi u tunel ispod Hadsona prema Njujorku, i ona već dugo stoji u nizu vikend izletnika i izletnika jednodnevaca u središnjem prolazu, iskoračujući s vremena na vreme polovinom stopala, spremna za trku ka vratima vagona, ka pokretnim stepenicama, ka lavirintu građevinskih konstrukcija na stanici Pensilvanija, u zapadnu liniju podzemne železnice, u liniju za Flašing, na pokretne stepenice ka izlazu iz plave kupole na ugao 42. ulice kod stanice Grand central. Za svoj sto ne sme da stigne sa zakašnjenjem dužim od sata, i to sat prekasno samo danas, posle godišnjeg odmora.

21. avgust 1967, ponedeljak

Razvedranje u Severnom Vijetnamu omogućilo je vazдушnim snagama napade severno od Hanoja. Mornarica je iz aviona

bombardovala obalu i ispalila granate od osam cola na demilitarizovanu zonu. Na jugu su oborena četiri helikoptera. Nemiri u Nju Hejvenu nastavili su se juče praćeni paljevinama, razbijenim izlozima, pljačkom; uhapšeno je još 112 lica.

Pored stuba naslaganih novina čeka mala posuda od kovanog gvožđa, pred koju se istura iskrivljena ruka prodavca i pre nego što ona stigne da ubaci novac. Čovek gleda neprijateljski, nisu mu jednom ugrabili novac sa otvorene ulice, u prolazu.

Za to su meni razbucali vrat, gospođo moja.

Leš onog Amerikanca koji se prethodne srede uveče nije vratio u svoj praški hotel nađen je juče po podne u Vltavi. Mister Džordan, star 59 godina, bio je saradnik jevrejske organizacije za pomoć izbeglicama, JOINT. Hteo je da kupi novine.

Dno kanjona Avenije Leksington je u senci. Seća se taksija koji se izjutra guraju na kolovozu, zaustavljeni u skretanju svetlom semafora, čije crveno pešaci mogu da iskoriste za prelazak preko istočne jednosmerne ulice, na čijem zelenom smeju da osujeće kola koja čekaju. Nije oklevala da krene na znak za zabranu. Dolazi ovamo od praiskonskih vremena, priljubljenih laktova, pazeći na ritam suseda. Sklanja se pred slepim prošnjakom, koji zveckea ispruženim lončetom, koji neprijateljski ropće. Opet ga nije razumela. Još hoda suviše sporo, pogled joj luta, zabavljena je povratkom. Otkako je otišla iz grada, između prozora visokih tornjeva visi zavijanje sirena, koje narasta, splašnjava, razuzdano se prolama iz udaljenijih blokova. Iz poprečnih ulica iskosa udara užareno kontrasetvo. S očima na zaslepljujućem cementu, prolazi pored fasade od crnog mermera, čije ogledalo zatamnjuje boje lica, lakiranog lima, baldahina, košulja, izloga, odeće. Skreće u belo svetlo jednog hodnika, iz kojeg u otvoren prostor isparava amonijak, ugriz po ugriz sve dalje od uskih vrata s oprugom. Za taj ulaz znaju samo zaposleni.

Sada su joj trideset četiri godine. Njenom detetu je skoro deset. Živi u Njujorku od pre šest godina. U ovoj banci radi od 1964.

Zamišljam: pod njenim očima su majušni useci bili svetliji od preplanule kože lica. Njena gotovo crna kosa, podšišana kratko ukруг, izbledela je. Izgledala je pospano, odavno ni s kim nije duže razgovarala. Skinula je naočari za sunce tek iza bleskajućeg krila ulaznih vrata. Naočari za sunce nikada ne nosi zataknete u kosu.

Nije je naročito zabavljao bes vozača automobila, koje semafor Avenije Leksington osujećuje iz dana u dan. Ovamo je stigla autom, jednim švedskim sportskim kolima koja su dve godine rđala u snežnoj soli, na dnu 96. ulice, preko puta triju garaža. Na posao uvek ide podzemnom železnicom.

Zamišljam: u pauzi za ručak još jednom čita da se juče po podne čovek vozio čamcem po Vltavi u Pragu dok nije stigao do keja Prvi maj. Na jednoj vodenoj ustavi visio je neki Jevrejin iz Njujorka, koji je izašao iz svog hotela da kupi novine. (Čula je da se novine na engleskom u Pragu prodaju samo u hotelima.)

Do pre pet godina od Praga je znala samo ulice noću, kroz koje taksi vozi od glavne železničke stanice do stanice Střed.

You American? Hlavní nádraží dříve, this station, earlier, Wilsonovo nádraží. Sta-shun. Woodrow Wilson!

Mora biti da je kazala da, jer je u tašni imala američki pasoš. Ime u pasošu je zaboravila. To je bilo 1962.

Zamišljam: izlazi uveče, ispod već oblačnog neba, iz stanice podzemne železnice na 96. ulici na Brodvej i pod isečkom mosta ispod Riversajd drajva vidi zeleni proplanak, iza pramenova krošnji u parku ravnu reku koju skrivena obala odvodi do ušća u kopneno jezero nevezano za more, u jednoj avgustovskoj šumi, u suvoj sprženoj tišini.

Stanuje na Riversajd drajvu u tri sobe, ispod vrhova stabala. Unutrašnja svetlost je tačkasto zelena. Na severu, pored gustih lisnatih oblaka, vidi svetiljke na mostu, iza njih svetlosti višetračnog auto-puta. Sumrak izoštrava svetlost. Zvuci motora slivaju se u daljini u jedan i u ravnomernim talasima udaraju u prozor,

nalik na more koje se razbija o obalu. Od Jerihova do plaže išlo se jedan sat, duž močvare, a onda između polja.

22. avgust 1967, utorak

Iznad kineskog kopna juče su oborena dva lovačka aviona mornarice SAD. Ministarstvo rata proglašava 32 čoveka u Vijetnamu oficijelno mrtvima. Mornarica je izbrojala 109 mrtvih Vijetnamaca sa severa. Banda na jugu obećava sasvim poštene izbore.

Juče su u Nju Hejvenu ponovo razbijani prozori i podmetani požari. Policija je nosila plave šlemove, u rukama puške, ispaljivala suzavac. U međuvremenu su uhapšena 284 građanina, većinom Afrikanci i Portorikanci.

Novinski kiosk na Brodveju, na jugozapadnom kraju 96. ulice, zeleni je šator razapet oko jezgra od aluminijumskih sanduka. Levo su jedan preko drugog po širini izloženi ovdašnji časopisi, desno pored ulaza stub dnevnih novina, desno napolju uvoz iz Evrope, obezbeđen krastavim tegovima. Ljudima koji žive iza ugla kiosk najavljuje vreme; ako mu je pomoću metalnih šipki i prekrivke dodato još krovne površine, može se uskoro očekivati kiša. Starac s umašćenim kačketom, koji radi jutarnju smenu, uzima sebi pravo da bude ćudljiv. Desna ruka mu je osakaćena; ali on insistira da mu mušterije stavljaju novac između krivih prstiju i svakog jutra nastoji da debelim palcem istisne metalni novac iz sakate šake. Tog jutra ne uzvraća pozdrav.

Poznaje ovu mušteriju: ona dolazi svakog radnog dana oko deset minuta posle osam iz 96. ulice, uvek donosi odgovarajuću sitninu, i dok izvlači Njujork tajms ispod tega, pokušava da pročita novinske naslove. Obično ide na posao praznih ruku, s novinama pod savijenim laktom silazi u stanicu podzemne železnice, uvek na isti voz (koji on odmah potom čuje kroz rešetku na sredini Brodveja). Kaže dobro jutro, kao da je to naučila u nekoj školi na severu; ali nije rođena u ovoj zemlji. Prodavac zna i dete ove mušterije, kad subotom njih dve s kolicima za kupovinu krenu niz ulicu; dete, desetogodišnja devojčica slične okruglaste glave, ali sa

stranim kikama boje peska, kaže dobro jutro kao da je to naučila u 75. školi jedan blok dalje, i tajno dolazi nedeljom ujutro da za sebe uzme jedne novine u kojima su samo kaiševi crteža. Mušterija o tome ne zna ništa, niti zna da dete retko kad mora da plati. Mušterija ne kupuje nijedne druge novine osim Njujork tajmsa.

Sutra se manite pozdravljanja, gospođo moja. Sve same manzafларије.

Gezina Krespal kupuje tokom nedelje Njujork tajms na kiosku, kućni isporučilac bi mogao i da promaši vreme njenog doručka. Na peronu savija list jedanput i još jedanput po dužini da bi ga zadržala u gužvi kroz vrata podzemne železnice i u teskobi između laktova i ramena pročitala odozgo do dole prvu stranu osmostubačne palice, na petnaest minuta odvučena pod ulicu, dok dalje ne produži peške. Kad leti u Evropu, zamoli susede da joj sačuvaju njene primerke i iz novina naslaganih stopu visoko nadoknađuje iz vikenda u vikend njujorško vreme. U pauzi za ručak raspredi svoj radni sto i čita stranice iza naslovnog lista, laktova uprtih o ivicu stola, prema evropskom maniru. Prilikom jedne posete Čikagu hodala je tri kilometra po snežnovetrovitij ulici između slepih stambenih sanduka, dok u jednoj prokineskoj knjižari nije pronašla staro njujorško izdanje, kao da se verovati može samo onome što je objavljeno izvan ovoga grada. Na povratku s posla, tri dužinska preklopa su toliko izrazito urezana u hartiju da se stupci pod prstima jedne ruke poslušno otvaraju, previjaju udesno, prevaljuju ulevo, kao dirke nekog instrumenta; druga ruka joj je potrebna za ručku u prepunim, teturavim vagonima. Jednom je posle ponoći išla, oprezno i pogleda uprtog pravo napred, kroz vrele sporedne ulice, pored šaputavih grupa i tuče oko neke pijane ili besvesne žene, na Brodvej, koji je u to vreme bio prepun policajaca, prostitutki, narkomana, i kupila najranije izdanje Njujork tajmsa, otvorila ga ispod acetilenske lampe na zabatu kioska i našla vest koja je, dabome, bila istinitija od senzacionalističkog naslova kojem u popodnevnim novinama

nije mogla da veruje (bilo je to kad je gospođa Encensberger u Berlinu htela da sredi potpredsednika Hamfrija bombama od praška za puding). Drži izlomljeni, razlistani list pod rukom sve dok se ne nađe iza vrata svog stana i za večerom još jednom čita finansijske izveštaje; svakako, iz službenih razloga. Kad je jednog dana na plaži propustila novine, uveče upire pogled na pod železnice i u sve korpe za otpatke usput, tragajući za odbačenim, pocepanim, umrljanim Njujork tajmsom od toga dana, kao da se samo njime može dokazati da je dan postojao. Njujork tajms je s njom i u hodu i kod kuće, kao neka osoba, i dok proučava veliki sivi konvolut kao da oseća nečije prisustvo, razgovora sa nekim koga sluša i kome odgovara ljubazno, s precutanom sumnjom, skrivenom grimasom, osmehom oprostaja i drugim gestovima koje bi danas upućivala nekoj teti, nekoj opštoj, ne rođaki, izmišljenoj: njenoj ideji o teti.

23. avgust 1967, sreda

Vazdušne snage izvršile su juče 132 napada na Severni Vijetnam. Novine ispod slike olupine jednog aviona u Hanoju pišu da su ga komunisti proglasili oborenim. Fotografija je bila dovoljno važna za prvu stranu, ali tek na šestoj, prikrivene novostima iz Jerusali-ma, nalazimo službene izjave o smrti četrdeset vojnika, od kojih su samo mrtvi iz Njujorka i okoline navedeni poimence, petnaest redova u rubrici lokalnih vesti.

Tokom noći Nju Hejvenom je kroz crnačke četvrti patroliralo pet stotina policajaca, pretresalo automobile, upiralo reflektore u prozore, uhapsilo stotinu ljudi. I da je juče po podne bila na Foli skveru, mogla je, silazeći 95. ulicom prema još uvek vlagom zamućenoj slici parka s rekom u sredini, da čuje vođu radikalnih Afrikanaca kako izvikuje da je u toku rat sa belcima i da je potrebno oružje. Zamišlja sebe kako posmatra lica policajaca, od kojih se u novinama vidi jedno ispod podignute crne pesnice, s izrazom neverice nalik na gotovo staračku mudrost, još sa ukusom tuče koja se upravo odigrala.

Avgusta 1931. sedeo je Krespal u senovitoj bašti na ušću Tra-vea, leđima okrenut Baltičkom moru, i čitao engleske novine stare pet dana.

Tada je bio u svojim četrdesetim, teških kostiju i s čvrstim stomakom iznad pojasa, širokih pleća. U svom sivozelenom mančesterskom odelu s knikerbokerima izgledao je rustičnije nego banjski gosti oko njega, držao se oprezno, i šake su mu bile nezgrapne, ali je kelner video kad je podigao ruku i ubrzo mu pokraj nje stavio pivo, ne bez par lokalnih fraza. Na to je Krespal odgovorio tihim, odsutnim mrmljanjem. Gledao je mimo svojih izgužvanih novina prema jednom stolu u sunčanoj sredini bašte, za kojim je sedela porodica iz Meklenburga, ali pogledom rasejanim, kao da je sit svojih zastarelih vesti. Tada je bio pun u licu, suve, već tvrde kože. U čelu je njegova duga glava bila uža. Kosa mu je još bila svetla, kratka u malim kovrdžavim ćubama. Imao je usredsređen, neprotumačiv pogled i usne su mu bile lako isturene, kao na slici u pasošu, koji sam mu ukrala dvadeset godina kasnije.

Pre pet dana je isplovio iz Engleske. U Meklenburgu je udao sestru za predradnika u Službi za vodene puteve, Martina Nibura. Platilo je ručak u Opštinskom podrumu u Varenu. Odmeravao je Nibura dva dana pre nego što mu je dao hiljadu maraka, na zajam. Platilo je grob svoga oca na groblju u Malhovu za dvadeset narednih godina. Ostavio je majci rentu. Zar se nije otkupio? Posetio je rođaka u holštajnskom kraju i tokom jednog dana mu pomogao pri unošenju žita. Produžio je pasoš na još pet godina, prema propisima o prihvatu u državljanstvo. Imao je u džepu još dvadeset pet funti i od toga je hteo da potroši samo koliko mora pre nego što se vrati u Ričmond, u svoju radionicu punu skupih alata, s pouzdanom klijentelom, u svoje dve sobe u Manor Grouvu, u kući za koju je dao ponudu. Na putu je još jednom video gde je bio dete, gde je izučio zanat, gde je mobilisan za rat, gde su ga kap-pučisti zatvorili u podrum za krompir, gde se sad nacisti tuku s komunistima. Nije nameravao da ponovo dođe.

Vazduh je bio suv i brzao je. Tople senke su treperile. Vetar s mora bacao je u baštu krpice banjskog koncerta. Bio je mir. Slika ima ton chamois, žuti. Šta je našao Krespal na mojoj majci?

Moja majka je 1931. bila stara dvadeset pet godina, pretposlednja ćerka Papenbrokovich. Na porodičnim slikama stoji pozadi, prekrštenih ruku, glave lako iskošene, bez osmeha. Na njoj se vidi da još nikada nije radila, osim po sopstvenoj volji. Bila je srednjeg rasta, otprilike kao ja, nosila našu kosu u pundi na potiljku, tamnu kosu koja je meko padala oko njenog sitnog, poslušnog, malo žučkastog lica. Sad je izgledala zabrinuto. Retko je podizala pogled sa stolnjaka i stiskala je prste, kao da je baš smetena. Jedino je ona primetila da ih je čovek koji ju je neprestano posmatrao a da nije klimnuo glavom pratio od privalske skele do prvog slobodnog baštenskog stola. Stari Papenbrok sedeo je celom svojom težinom zavaljen u naslonjaču i zakerao kelneru ili svojoj ženi ako je posluga opsluživala druge stolove. Moja baka, ovca, govorila je kao u crkvi: Da, Alberte. Svakako, Alberte. Kelner je stajao pored Krespala i rekao: Ne da ja znam. Kraj nedelje. Dolaze mnogi odonud s kopna. Dobre porodice. Jest, gospodine.

Bila sam lepuškasta, Gezino.

A on je izgledao više kao nekakav radnik.

Imali smo mi oko za to, Gezino.

Krespal je stajao kraj skele za Prival kad su Papenbrokovi došli u prvi red, na skeli je stajao naslonjen na ogradu, njima okrenut leđima. Na drugoj strani, pustio ih je da prođu pokraj njega ka Albertovim poluteretnim kolima i ubrzo se izgubio među šetačima u ulici s vilama, gusto nadsvođenoj krošnjama. Uveče se Krespal vratio iznajmljenim kolima u Meklenburg, preko Privala, duž Petenickog zaliva, obalom, u Jerihov. Kad je njegov brod u Hamburgu isplovljavao za Englesku, moj otac je uzeo sobu u Libečkom dvoru u Jerihovu.

Gezina Krespal ponekog podneva dobija poziv za italijanski restoran na Trećoj aveniji. Iza kuće je bašta, između ciglenih zidova

obraslih bršljanom. Stolovi pod šarenim suncobranima pokriveni su crveno-belo kariranim čaršavima, ulična buka samo prigušeno pada preko krova i razgovor se bavi Kinezima. Šta rade Kinezi?

Kinezi pale britansku ambasadu u Pekingu i prelaćuju otpravnika poslova. To rade Kinezi.

24. avgust 1967, četvrtak

Iznad Severnog Vijetnama oboreno je pet aviona ratnog vazduhoplovstva. Sedamnaest ljudi službeno je proglašeno mrtvima na jugu i jedan od njih bio je Antoni M. Galeno iz Bronksa.

U Bronksu je policija iskopala skladište oružja, ručni bacač protivtenkovskih granata, automatske pištolje, dinamit, barut, ručne granate, puške, sačmare, pištolje, detonatore. Četiri sakupljača, privatni patrioti, hteli su najpre da smaknu komunistu Herberta Aptekera, a onda da zaštite naciju od ostalih njenih neprijatelja.

Kad je Gezina Krespal u proleće 1961. došla u taj grad, trebalo je da to bude samo na dve godine. Nosač prtljaga smestio je dete na svoja kolica i poletno ga vozio kroz zapuštenu halu Francuske brodske linije; dete je stavilo obe ruke na leđa kad je on ispružio svoju i skinuo kapu. Mari je imala skoro četiri godine. Posle šest dana na moru klonula je duhom i prestala da se u novoj zemlji nada Rajni, obdaništu u Diseldorfu, baki. Gezina je i dalje mislila na Mari kao na „dete“ i dete tu nije moglo da se brani. Brinula je da dete može da pokvari ovo preseljenje; pod svojim belim bidermajer šeširićem treptalo je natušteno i uplašeno na prljavu svetlost 48. zapadne ulice. Imala je dvadeset dana da nađe stan i u svakome se dete opiralo Njujorku. Hotel joj je našao gubernantu koja govori nemački, jednu ukrućenu Švarcvaldkinju u godinama, u haljini crnoj kao katran, s volanima i pucadima, koja je umela tankim sopranom da peva Ulandove pesme, ali je emigrantkinja zadržala više od svog dijalekta nego od visokonemačkog koji se pre dvadeset pet godina govorio u Frojdenštatu; od deteta se nije mogla nadati odgovoru. Dete je hodalo s Gezinom kroz grad, nije

ispuštalo njenu ruku, stajalo je tesno priljubljeno uz nju u autobusima i podzemnim železnicama, budno do nepoverenja, i tek su jednolični ritmovi u nekom prevozu kasno po podne uspevali da ga na prevaru uvedu u san. Uvlačila je glavu među ramena dok joj je Gezina iz Njujork tajmsa čitala oglase za stanove, nije je bilo briga za liftove s portiom, ni za klimatske uređaje; pitala je o brodovima. Sa nekom vrstom zadovoljstva osvrtnala se po stanovima koje je Gezina mogla da plati, po cicijaški skrojenim i jadno nameštenim sobama, tri prozora prema dvorištu tamnom kao noć i jedan prema golom strogom naspramnom zidu, skupim jer u susedstvu nije bilo crnaca; ni nalik nisu bili baštenskim prozorima u Diseldorfu, nije morala sebi to da priušti. Dete nije usvajalo nijednu englesku reč, puštala je da je pozdravljaju i dovikuju joj i laskaju joj u restoranima brze hrane u autobusima u hotelskim predvorjima kao da je izgubila sluh, odgovarala je samo zakasnelim gnevnim klimanjem glavom, spuštenih očnih kapaka. Tako je tiho ustrajavala na povratku da su je neprestano nazivali lepo vaspitanom. Počela je da odbija hranu, jer su hleb, voće, meso imali drugačiji ukus. Gezina se teška srca odlučila na potkupljivanje i dozvolila joj da gleda programe crtanih filmova na televiziji; dete je okretalo leđa ekranu, ne prkosno. Dete je stajalo na prozoru i gledalo na ulicu zamračenu visokospratnim fasadama, u kojoj je sve bilo drugačije: drečavo šarena rulja taksija, uniformisani, ćurlikavi portiri pod svojim baldahinima, američka zastava na Harvardovom klubu, policajci što se poigravaju pendrecima, bela para iz šahтова daljinskog grejanja, svetla u tuđoj noći. Pitala je o avionima. Gezina je osetila olakšanje kad je dete posle višednevnog posmatranja htelo da zna zašto neki ljudi ovde imaju tamnu boju kože, ili zašto su stare žene iz Švarcvalda Jevrejke; većina razgovora bila je nema, kroz poglede, u mislima:

da li bi uopšte mogla da odustaneš, meni za ljubav?

Daj mi ove dve godine. Onda idemo u Zapadnu Nemačku, na koliko god ti hoćeš.

Je l' onda razmišljaš da odustaneš

Detetu za ljubav, Gezina je dvanaestog dana napustila traganje po Menhetnu i prebacila se u četvrt sa vilama u Kvinsu. Voz se popeo iz tunela pod Ist Riverom na visoke štule preko puta Ujedinjenih nacija i dete je obeshrabreno i svadljivo gledalo na nadljudski visoku zupčastu siluetu druge obale, a onda na sirotinjske niske kutije, jednospratnu pustolinu (kako kaže jedan pesnik) desno i levo od tračnica. Ali u Flašingu su u parkovima naišle na aleje, široke između travnatih padina, osenčene starim stablima, labavo opasane udaljenim kućama od belog drveta i s krovovima od škriļčanog crepa kakav se koristi na selu, i Gezina se više nije u sebi izvinjavala detetu. Dete je reklo: Zar nećemo radije da potražimo na nekoj plaži?

Posrednik na glavnoj ulici bio je staložen čovek tihog glasa, preko pedeset godina, belac. Kad je skinuo naočari, delovao je iskusno. Godine su mu davale pouzdan izgled. Imao je slobodne nameštene stanove u četvrtima s drvećem, sa stepeništem u baštu, s bazenima iza ugla. Tu je Gezina mogla da plati. Čovek se nasmešio detetu koje je, ukočeno od gneva, verovalo da je useljenje gotova stvar. Govorio je o tom kraju, nazvao ga pristojnim i jevrejskim i rekao: Nemajte brige, švarces, dabome, držimo podalje. Gezina je zgrabila dete sa stolice, tašnu sa stola i već je bila na trotoaru, pošto se pobrinula da staklena vrata s treskom udare o ragastov.

Uveče su sedele u jednom restoranu na aerodromu Ajdlvajld i gledale kako avioni izlaze na piste, ispred crnkastog neba kreću prema moru. Pokušala je da objasni detetu da je posrednik vero- vao da je ona Jevrejka i zato bolji čovek od neke crnkinje. Dete je htelo da zna šta znači: You bastard of a Jew i razumelo da su čuda mogućna, videlo kako kofer s igračkama stiže iz hotela i već je bilo u avionu, sutradan kod kuće. Gezina je bila spremna da odustane. Među takvim ljudima se ne može živeti.

Zapadnonemačka vlada potpuno će ukinuti zastarevanje za ubistva i masovno istrebljenje u doba nacizma, možda.

Laku artiljeriju možeš da naručiš poštom, ali za pištolj je potrebna dozvola za nošenje oružja, a ona se ne usuđuje da ode u policiju.

25. avgust 1967, petak

Od sinoć je padala kiša na grad, prigušivala teški gaz automobila na auto-putu uz Hadson u ravno šuštanje. Ujutro se probudila od srkanja automobilskih guma po asfaltu koji se cedio pod prozorom. Kišna svetlost izvesila je sumrak između kancelarijskih sandučara na Trećoj aveniji. Radnjice u prizemlju visokospratnica šalju u vlagu slabašno, seosko svetlo. Kad je uključila neonsku lampu na tavanici svog radnog prostora, svetlost stešnjena tamom na trenutak je u uglastoj ćeliji oslikala domaću udobnost. Tog dana dete treba da se vrati iz letnjeg kampa.

Uveče su pročelja banke, neznatno iznad njenog sprata, zastrta maglom. Gledani sa ulice, prozori direkcije svetlucaju vodeno, brodovi koji tonu.

Kasnije uveče čeka dete u trpezariji autobuske stanice na mostu Džordž Vašington, pušeci, u lenjom ćaskanju s kelnericom, s novinama pod laktom. Novine su savijene onako kako je hartiju izvukla ispod pokislog krova kioska i sačuvala za trenutke čekanja. Dopušta sebi da ne počne na prvoj strani, nego da izabere vesti iz sadržaja.

Jedan savezni sud podigao je optužnicu protiv dvadeset pet lica zbog 407.000 dolara u putnim čekovima, koji su prošlog leta iščezli na aerodromu Džej Ef Kenedi. Imaju čoveka koji je čekove preprodao za četvrtinu njihove vrednosti, i onoga koji ih je dao za polovinu, i razmenjivače, ali nemaju onoga koji ih je svojom rukom gurnuo s kolica za prtljag; onaj koji im je po svoj prilici dao informaciju nađen je 11. jula ustreljen u nekom jarku kod Montičela. Mafija telefonira.

Dete joj je poslalo dopisnicu s vremenom povratka, fotografiju na kojoj se vidi ona s drugom decom u čamcu na vesla. Jedna noga joj visi u vodi, a oko cevanice ima širok, crnkast povez. Gleda bez straha, mirna među grimasama drugih. Udarila je cevanicu o veznik vodenih skija. Visoka je četiri stope i deset cola. Njen rukopis ima lukove i zavijutke po uzoru na američki. Pri množenju upisuje množitelj ispod, ne pored množenika. Misli u farenhajtima, u galonima, u miljama. Njen engleski je u

odnosu na Gezinin nadmoćan u artikulaciji, rečeničnoj melodiji, akcentu. Nemački je za nju strani jezik, koji koristi iz ljubavnosti prema majci, ravnim tonom, s vokalima oblikovanim po američki, često tražeći poneku reč. Kad spontano govori engleski, Gezina ne može uvek da je razume. Kad bude imala petnaest, krstiće se, a opatice u privatnoj školi na gornjem Riversajd drajvu navela je da je zovu M'ri, umesto Meri. U svakom slučaju, iz te škole će je izbaciti zato što na nastavi nije htela da skinе značku NAPOLJE IZ VIJETNAMA. Skida plavu uniformu s grbom na srcu čim stigne kući; više voli tesne pantalone od belog puplina, čiji je porub uklonila nožem, i patike. Malo je koje prijateljstvo iz šest ovdašnjih godina napustila, i dalje govori o Edmondu iz španskog Harlema, koji je još u zabavištu umeo da izrazi osećanja samo udarcima i 1963. bio doživotno smešten u kliniku. Noćila je u mnogim stanovima duž Riversajd drajva i Avenije Vest End. Tražena je kao bebisiterka za malu decu, ali je prema maloj deci stroga, ponekad gruba. Ima u glavi sistem podzemne železnice Menhetna, mogla bi da radi na informacijama. Ono što u svojoj sobi piše na pisačoj mašini čuva u mapi koju uvezuje neponovljivim čvorovima. Potajno otvara Gezinin kovčezić s fotografijama, od džeparca je fotokopirala sliku na kojoj se vidi Jakov sa Jeheom ispred škole za mašinovođe u Gistrovu. Prijatelje u Diseldorfu je zaboravila. Zapadni Berlin poznaje iz novina. Mnoge radnje na Brodveju dužne su da joj plaćaju danak, Maksijeva u breskvama, Šustek u liskama kobasice, radnja alkoholnih pića u žvakaćim gumama. Klati se levo-desno u kolenima kad joj izleti crnje su prosto crnje, klati se u kolenima i pokreće isturene dlanove kao da gura Gezinu i kaže: Okej! Okej!

Na drugoj strani novina je slika koja prikazuje jednog američkog pilota kako na nekoj karti objašnjava gde je oborio dva severnovijetnamska pilota; vidi se iz profila, zubima je uvukao usne, izgleda da se osmehuje mlitavo i zadovoljno. Službeno mrtvi Amerikanci stoje danas na dvanaestoj strani, sedam redova nepovezanih s vestima iznad njih. „Među mrtvima jedan čovek s Long Ajlenda“, piše u naslovu. Unutar vesti ih je zatim dvadeset osam.

- Mari kaže:
- Moje kike nisu tvoje kike i odseći ću ih kad ja budem htela.
 - Moj deda je bio imućan.
 - Gospođa Kelog se brije.
 - Mogu da gledam krv. Biću lekarka.
 - Moja majka misli da crnci imaju ista prava i tu prestaje da misli.
 - Crnci imaju i drugačiju telesnu građu nego mi.
 - Predsednik Džonson je u šaci Pentagona.
 - Džeјms Fenimor Kuper je najveći.
 - Moj otac je bio delegat na Međunarodnoj konferenciji o voznom redu u Lisabonu. Predstavljao je Nemačku Demokratsku Republiku.
 - Diseldorf-Loauzen je raskrsnica međunarodnog vazdušnog saobraćaja.
 - Moji prijatelji iz Engleske pišu mi dvanaest puta godišnje.
 - Moja majka je u bankarstvu.
 - Moja majka je iz jedne varoši na Baltičkom moru, ne moraš da pokazuješ da to znaš.
 - Moja majka ima najlepše noge na celoj liniji autobusa 5, iznad 72. ulice.
 - Očevi imaju tako neki izglednoe izraz.
 - Bring our boys home!
 - Sestra Magdalena je krmača.
 - Džon Vlit Lindsi je najveći.
 - Moja majka uvek leti sa mnom istim avionom, da bismo umrle zajedno.
 - Sve bi bilo bolje da je Džon Kenedi živ.
 - Moji najbolji prijatelji su Pamela, Edmondo, Rebeka, Pol i Mišel, Stiven, Ani, Kati, Ivan, Marta Džonson, Dejvid V., Pol-Erik, gradonačelnik Lindsi, Meri-En, Kler i Ričard, gospodin Robinson, Esmeralda i Bil, gospodin Maksi Frutmarket, gospodin Šustek, Timoti Šuldiner, Dmitrij Vajsand, Džonas, Di I i senator Robert F. Kenedi.
 - Moja majka poznaje švedskog ambasadora.
 - Možeš da se udaš, ali ja oca neću.
 - Znam španski bolje od moje majke.

– Posle dve godine moja majka je htela da se vratimo u Nemačku, ali ja sam rekla: Ostajemo.

Pod nacionalnim vestima, Njujork tajms izveštava o smrti jednog veleindustrijalca, koji je počeo kao potrčko s pola dolara nedeljno i umro s imetkom od dve i po milijarde dolara, i njegovoj uspomeni posvećuje preko dvesta redova.

Dete prolazi pored staklenog zida restorana, nije okrenula glavu, nastavlja da hoda usred gungule roditelja i rastanaka. Smršavila je, koža joj je izgorela i suva. Izgleda starije od deset godina. Na kragini vindjakne nosi značku Vijetnama. Njene kike malo skrenu na stranu kad u oknima izlaznih vrata pokuša da pogleda iza sebe. Staje i okreće se, a da pritom njeno levo rame nije iskliznulo ispod Gezinine ispružene ruke.

Videla sam te: kaže, naglašavajući sve slogove, sve reči podjednako sporo. Ponavlja: I saw you i tada na reči videla leži zaseban, trijumfalan sopranski ton. Ne liči na svog oca.

26. avgust 1967, subota

Dva armijska podoficira uhapšena su jer su gospodinu Popovu iz sovjetske ambasade i gospodinu Kirejevu iz Ujedinjenih nacija predavala tajne dokumente, u samoposlugama, u restoranima, baš kao u filmovima, i rečena gospoda su vazdušnim putem isparila iz zemlje.

Pri bombaškim napadima u Severnom Vijetnamu avioni SAD stigli su na 29 kilometara do Kine i izgubili 660. avion; ministar rata je rekao začuđenim senatorima: Bombama ih nećemo dovući za naš pregovarački sto.

Cene su toliko skočile, u julu smo morali da plaćamo 4,6 procenta više za voće i povrće nego u junu, i jedan pripadnik američke nacističke partije ustrelio je svog vođu kad je ovaj doneo svoje rublje u javnu perionicu, u Arlingtonu, u državi Virdžinija, i oko mrtvog je leteo prašak za pranje.

Da li bi ostala ovde da stan nije u ulici kraj reke? Teško da bi ostala da, više i ne tražeći, nije naišla na mali oglas koji je obećavao

tri sobe na Riversajd drajvu, „svaka s pogledom na Hadson“, raspoložive na godinu dana za 124 dolara mesečno. Glas na telefonu zvučao je začuđeno dok je Gezina postavljala pitanja. Naravno da je stan veoma tražen, „ali mi čekamo nekoga ko će nam se dopasti“. Deca su dozvoljena u toj kući. „Ako ste obojeni, dođite bez brige.“ Gezina se pri svojoj prvoj poseti Njujorku provezla autobusom broj 5 niz Riversajd drajv, unutrašnjom ivicom jednog umetnog pejzaža koji počinje šetalištem pored reke, od obale ulazi dublje u kopno auto-putem s razdvojenim trakama i gotovo baštovanski uređenim prilaznim petljama, nastavlja se prostranim, brežuljkastim parkom dugim pedeset blokova, sa spomenicima, igralištima, sportskim terenima, livadama i stazama za šetnju, oivičenim klupama. Tek tada park počinje da uokviruje istinska ulica, koja na mnogim mestima krivuda, uzvija se preko ljupkih izbočenja na tlu, iza zelenih ostrvaca ispruža ka kućama uske prste izlaznih traka, pravi unikum na Menhetnu, priredba baštenske umetnosti, ulica s pogledom na stabla, na vodu, na pejzaž. Gezina je tada želela da jednom stanuje u nekom od visokih zamaka blagostanja, bogato okićenih u orijentalnom, italijanskom, egipatskom, uvek prekrasnom stilu, utoliko dostojanstvenijih što su trošnji, i nije verovala da joj je ta ulica dostupna.

Brodvej je, tamo gde se ukršta s 96. ulicom, gradski trg s uglavnom malim kućama, s mnogo prolaznika na putu u irski bar, s drogerijom na jugozapadnom uglu, restoranom preko puta, pored kioska s novinama; i sad kao i nekad uz zidove kuća stoje odrpanci, utajivači i lopovi, pijanci, ludaci, mnogi afričkog porekla, bez posla, bolesni, neki proseći. Jezici na tom Brodveju su šaroliki, akcenti sa svih kontinenata stvaraju zbujujuće verzije američkog, u prolazu se čuje i španski s Portorika i s Kube, karijski francuski, japanski, kineski, jidiš, ruski, žargoni ilegalaca i svaki čas nemački kakav se pre trideset godina govorio u Istočnoj Pruskoj, Berlinu, Franačkoj, Saksoniji, Hesenu. Dete je čulo kako jedna matrona visokih grudi, staromodna u haljini krupnih cvetova s volanima, popuje na nemačkom nekom malenom čoveku koji je, zabrinut pod svojim crnim šeširom, puzao pored nje i

dete je samozaboravno zastalo, pa je tek posle nekoliko trenutaka primetilo da je vuče Gezinina ruka. Prepodne je bilo beličasto, s mnoštvom ljudi na ulici, koji su se oprezno kretali kroz vazduh gust od vlage, i raskršće je za mnoga naredna jutra obećavalo sećanje na Italiju. Devedeset sedma ulica je, padajući ka zapadu, bila mračna između protegljastih, od starosti obolelih hotela, prljava od sluzavog otpada u slivnicima, s uflekanim džakovima i ulubljenim kantama za otpatke na trotoaru, i na svom završetku se otvarala na široko ustalasano polje s tekućim kolovozom Riversajd drajva, zelenim padinama, letnjim parkom gustim kao šuma. Na igralištu su ispod blistavih mlazeva vode skakala deca. U senci, uz rešetkastu ogradu parka, porodice su sedele i ležale na pro hladnoj travi. Iza bogatih oblaka lišća visila je plavo-siva slika onostrane obale, reke miljama široke. Stajale su nekoliko trenutaka pred kućom od žutog kamena, oko čijeg podnožja se vila traka s egzotičnom mustrom bika. Stanovati tu izgledalo je tako daleko od njenih mogućnosti, i Gezina je počela da raspoređuje delove svog novca na sume za podmićivanje, videla je sebe u problematičnim, opasnim pregovaranjima.

Kad bih sad mogla da pošaljem tebe kao izvidnicu.

Ti kažeš: Na vašu štetu to ne može biti, gospodine. Kažeš: Prednosti položaja ovog stana navode me, gospodine, da vam obećam svoju zahvalnost.

Nikad nisi umela tako da govoriš.

Stan počinje malenim hodnikom, na čijoj je levoj strani zidna kuhinja koja se završava masivnim hladnjakom. Hodnik se zdesna otvara u veliku sobu, u kojoj su dve devojke pakovale džepne knjige u kartonske kutije, obe Gezininih godina, jedna s danskim, druga sa švajcarskim akcentom; najpre su pozdravile dete, ozbiljno i ljubazno, kao odraslu osobu. Ta soba kroz dva prozora gleda u svetao slobodan prostor iznad ulice, na park. Nadesno se stan nastavlja manjom sobom iza dvostrukih vrata sa staklima zastrtim zavesama i ta soba ima jedan prozor koji gleda na park. Tu je bio Dankinjin

krevet. Na drugoj strani hodnika, pored kupatila koje takođe ima prozor na park, nalazi se iza klasičnih vrata ranija Švajcarkinjina soba, i ona s prozorom na park. Zimi se kroz gole grane vidi strma obala Nju Džerzija; širina reke, izmagličast vazduh mogu da zamaskiraju arhitektonsku pustinju na drugoj strani u varku netaknutog pejzaža, u fantaziju otvorenosti i daljine. Dve devojke bile su stjuardese koje premeštaju u Evropu. Htele su da na godinu dana mogu da ostave svoj nameštaj u stanu. Htele su da stan predaju odmah. Trebalo je plaćati samo zakup, pazakup nisu tražile. Pitale su Mari želi li da ostane tu i Mari je rekla: „Yes.“ Upravitelj zgrade, težak crnac formalnog ponašanja i blistavog britanskog akcenta, vratio je do u cent kad je Gezina dala predujam. Devojke su ih pozvale na ručak i prihvatile pomoć u pakovanju i pomogle da se donesu koferi iz hotela, i dete je izgledalo tužno kad su se uveče odvezle na aerodrom. Posle godinu dana se nisu vratile, ali mi smo za vreme raspusta posetile Dankinju. Imale smo stan i nismo više ništa pitale. Na mesto fabričkog nameštaja došao je tokom sedam godina mnogo koji rukom rađen komad, najpre u sobi za Mari, švajcarskoj, zatim i u srednjoj, crnomrko drvo, lipa-zelen zastakljen regal za knjige, plave zavese od jute, čupavi tepih na kojem je dete ležeći na stomaku naglas čitalo novine, s bradom na šakama, klataći nogama levo-desno. Čitavog dana stan je okružen ravnomernim poljem kišnih šumova. Ovde neće biti poplava.

Mari sakuplja slike iz novina i danas iseca onu koja u prvom planu pokazuje na bok bačen leš nacističkog vođe pored njegovih kola, u pozadini na krovu salona za pranje rublja policajca na mestu sa kojeg je pucao drugi nacista. „Rabin Leliveld“, čita ona, „kaže da je nacistički vođa bio pre gnjavež nego opasnost.“ Dete kaže na engleskom, poučnim tonom: Po razlici razumem šta rabin nije rekao kad je to rekao.

27. avgust 1967, nedelja

Istočni Nemci na vlasti kažu: Ovim uvodimo petodnevnu nedelju s 43 $\frac{3}{4}$ sata, jedinstveno socijalističko dostignuće. Američka

nacistička partija kaže: Leš našeg vođe pripada Partiji. Žena uhapšenog podoficira kaže: Nemoguće je da je to istina, moj muž nije špijun. Njujork tajms kaže: U SAD je četrdesetsatna nedelja uvedena 1938.

I vreme u Severnom Vijetnamu opet je bilo dovoljno lepo za bombardovanje, i Pentagon signalizira da oni, dabome, svoje avione kriju u Kini, i juče ujutro su tri čoveka upala u hotel Skajler arms na 98. ulici, ustrelila noćnog portira i umakla sa 68 dolara. To se desilo oko tri, dva bloka odavde.

I Njujork tajms, počinjući na prvoj strani, posvećuje Staljinovoj ćerki više nego osam punih kolumni, 184 cola. Ta jogunasta ćerka Atilina sedela je, piše tu, s Gotima na Long Ajlendu, u nekoj bašti ispod crnog hrasta, i rekla: Ona je, uopšte uzev, za slobodu.

Ona kaže: prenosi Njujork tajms: Verujem da ljudi, kad su slobodni da urade šta god žele i izraze šta god žele i kad su čak slobodni da se pobune – da oni to i čine.

Ona misli na pobune crnaca u Detroitu.

Nosila je jednostavnu belu haljinu i bež cipele dok je u krugu prijatelja i novinara opuštenu i živahno iznosila svoje misli. Njujork tajms smatra da je potrebno da mi to znamo.

Ta nada u spasenje kaže: Više volim pse nego mačke. Imala sam jednom psa – ali sad više ne.

Na pitanje poseduje li račun u banci ćerka vođe socijalističkog lagera odgovara sa da. Onda se zakikoće i vraća pitanje: A vi?

Njujork tajms nam daje na znanje da je ta izbeglica po sopstvenom izboru morala da nauči kako se izdaje ček.

Ćerka najvećeg socijalističkog državnika kaže: Iako sam uvek osećala ličnu vezanost za svog oca, nikada nisam bila ljubitelj onoga što je nazvano sistemom „staljinizma“.

Onda je zamolila za čašu vode, „s ledom, molim“.

O svojoj deci je govorila spuštenog glasa, očiju okrenutih ka drveću na ivici bašte.

Kaže: Najvažniji rđav uticaj na život mog oca imalo je ono što ga je navelo da napusti sveštenečki poziv i postane marksista.

Kaže: Verujem da je religiozno osećanje urođeno, kao što se čovek rodi kao pesnik.